

สี่สัปดาห์วรรณกรรม

ความคิดเชิงอภิปรัชญาในเพลงเรือมนุษย์

กอบกาญจน์ ภิญญิมารค¹

การฟังเพลงเป็นวิธีการพักผ่อนเพื่อคลายความตึงเครียดได้ดีวิธีหนึ่ง เพลงมีท่วงทำนองหลากหลายลีลาและมีเนื้อร้องที่ให้ความรู้สึกต่างๆ กันออกไป เพลงบางเพลงฟังแล้วสดชื่น สนุกสนานเบิกบานใจ เพลงบางเพลงชวนให้เหงา เศร้า และว้าเหว่ เพลงบางเพลงเป็นสื่อ นำความคิดอันมีค่าให้เราได้

ครุ่นคิด

เพลง “เรือมนุษย์” ของวงดนตรีสุนทราภรณ์ คำร้องโดยสุรัฐ พุกกะเวส ทำนองโดยเอื้อ สุนทรสนาน และเรียบเรียงโดยปราจีน ทรงเผ่า เป็นเพลงหนึ่งที่น่าฟังและมีท่วงทำนองอันไพเราะ นุ่มนวล อ่อนหวานแล้ว ยังมีเนื้อหาที่นำขบคิดตามไม่น้อย

ชีวิตมนุษย์นั้นสุดจะคิด จะลอยถอยหลังหรือเหินเดินหน้า เรือมนุษย์สุดลำบากยากเย็น บางเวลาพายุโหมโถมประดัง ถึงคราวลมว่าวพัดฝ่าพราวใจ ขึ้นเหนือล่องใต้ไปได้ดั่งฝัน ชาติหนึ่งพึงรู้ใครจะอยู่คู่ฟ้า ทุกคนต้องตายร่างกลายเป็นผี	แต่ละชีวิตไม่ผิดนาวา ด้วยวาสนาสรางมาแต่หลัง ต่างคนดิ้นรนให้รอดพ้นถึงฝั่ง แทบสิ้นกำลังหมดหวังเกือบอาสัญ เรือโผล่ลิวไปคล้ายอยู่ในสวรรค์ พอลมหยุดพัดสิ้นสวรรค์คืออเวจี มันใจใฝ่หาศรัทธาและไมตรี สถิตแต่ชั่วดีไม่มีวันดับสูญ

บางคนพูดว่า ชีวิตมนุษย์เปรียบได้กับการเดินทาง เราแต่ละคนต่างก็มุ่งหน้าไปสู่จุดหมายที่แตกต่างกันไป บางคนต้องการเป็นมหาเศรษฐีที่ร่ำรวยล้นฟ้า บางคนต้องการฝ่าฟันไปสู่ภาวะการเป็นผู้นำที่มีเกียรติ มีอำนาจ แต่บางคนก็ปรารถนาเพียงมีครอบครัวเล็กๆ ที่อบอุ่นและเต็มเปี่ยมไปด้วย

ความสุข ทว่าก็มีบางคนกล่าวว่า จุดมุ่งหมายที่แต่ละคนตั้งไว้สำหรับชีวิตของตนนั้น เป็นได้แก่ที่พักริมทาง **ความตาย** ต่างหากที่เป็นปลายทางของทุกชีวิตซึ่งเราไม่อาจปฏิเสธได้ อย่างไรก็ตาม ในโลกแห่งการเวียนว่ายตายเกิดหรือที่เรียกว่าสังสารวัฏนั้น ฝั่งอันแท้จริงก็คือความหลุดพ้นจากการตกอยู่ใน

¹ อาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ห้วงสังสารวัฏนั่นเอง

ผู้แต่งเพลงเรือมนุษย์เปรียบเทียบชีวิตมนุษย์กับเรือ กล่าวได้ว่าผู้แต่งเป็นผู้ที่เข้าใจชีวิตยิ่งผู้หนึ่ง เนื่องจากการเดินทางทางเรื่อนั้นมีลักษณะเฉพาะต่างกับการเดินทางโดยพาหนะชนิดอื่น โดยเฉพาะในสมัยก่อน เมื่อต้องรอนแรมไปไกล ต้องเสี่ยงต่อการผจญกับคลื่นลมอยู่ทุกขณะ ดังคำพูดที่ว่า “คืบก็ทะเล สอกก็ทะเล” นอกจากจะต้องมีผู้ถือหางเสือที่เชี่ยวชาญในการเดินเรือแล้ว ยังต้องอาศัยธรรมชาติและโชคชะตาอันอยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์อีกด้วย เมื่อเปรียบเทียบชีวิตกับเรือ จึงแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าชีวิตไม่มั่นคง แล่นออกจากท่าเมื่อไรก็พร้อมที่จะอัปปางได้เสมอ และนอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถและศิลปะในการดำเนินชีวิตแล้ว ในความคิดของพุทธศาสนิกชน ความสุข ความทุกข์ในขณะดำเนินชีวิตยังต้องขึ้นอยู่กับบุญวาสนาที่ได้สร้างสมมาแต่ครั้งอดีตหนุนนำด้วย

ชีวิตในทัศนะของผู้ประพันธ์เพลงนี้เป็นการเดินทางที่ยากลำบาก ผู้เดินทางต่างคนต่างก็ต้องพยายามเอาชีวิตรอดให้ถึงฝั่งโดยสวัสดิภาพ บางเวลาประสบความทุกข์ยากอย่างแสนสาหัส เปรียบเหมือนเรือที่เจอพายุ ถูกคลื่นลูกใหญ่ถาโถมโยนไปมาอยู่กลางทะเลบ้า ต้องทนต่อสู้กับมรสุมชีวิตจนแทบสิ้นกำลังและเกือบพ่ายแพ้ บางเวลามีความสุขเหลือล้น เหมือนคลื่นลมเป็นใจพัดพาเรือชีวิตไปในทิศทางที่ต้องการโดยไม่ต้องออกแรงให้เหน็ดเหนื่อย แต่เมื่อลมหยุดพัดความสุขที่ได้รับก็พลิกผันกลับกลายเป็นความทุกข์อีก วนเวียนอยู่เช่นนี้ไม่สิ้นสุด จนกว่าจะสิ้นลม กล่าวได้ว่าชีวิตต้องเจอทั้งสุขและทุกข์ ทำยที่สุดก็ต้องตาย ร่างกายดับสลายคืนสู่ธรรมชาติ แต่สิ่งที่ไม่มียันดับสูญก็คือคุณงามความดีและความชั่วที่บุคคลผู้นั้นประกอบขึ้น อาจนึกไปถึงฉันท์จาก *กฤษณาสอนน้องคำฉันท์* พระนิพนธ์

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
สองบทที่เราท่านคุ้นหูว่า

“...พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์แสนงคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตย์ทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา...”

(2533 : 15)

การตีความเพลงเรือมนุษย์ดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการตีความโดยพิจารณาตามเนื้อหาที่ปรากฏ แต่เมื่อใคร่ครวญให้ลึกซึ้งจะเห็นได้ว่า เพลงเพลงนี้มีความคิดเชิงอภิปรัชญาแฝงอยู่อย่างน่าสนใจกล่าวคือ *เรือ* แทนชีวิตมนุษย์ซึ่งตกอยู่ในห้วงทุกข์ มีทุกข์น้อยและสมมุติว่าเป็นความสุข ก็ด้วยอำนาจกุศลกรรมที่หมั่นทำในปัจจุบันและสร้างสมไว้แต่ครั้งอดีต มีทุกข์มากยากลำบากแสนสาหัสในบางช่วงแห่งชีวิตก็ด้วยอำนาจอกุศลกรรม ชีวิตวนเวียนอยู่ในทะเลแห่งวัฏสงสาร สืบภพสืบชาติด้วยอำนาจกุศลแห่งกรรมจนดูราวกับไม่มีจุดสิ้นสุด

หากตั้งคำถามว่า “เราเกิดมาทำไม” คำตอบที่ได้อาจไม่ถูกใจใครหลาย ๆ คน แต่ก็จริงเสมอ นั่นคือ เราเกิดมาตามกรรม เกิดมาเพื่อเรียนรู้ความทุกข์ อยู่กับความทุกข์และเอาชนะความทุกข์ ทำยที่สุดคือรู้เท่าทันทั้งความสุข ความทุกข์ พร้อมค้นหาหนทางที่จะหลุดพ้นจากการแหวกว่ายอยู่ในวังวนแห่งวัฏสงสาร “คืนรินให้รอดพ้นถึงฝั่ง” *ฝั่ง* ในที่นี้คือ *นิพพาน* อันหมายถึงความดับสนิทแห่งกิเลสและกองทุกข์ ปราศจากการถูกเผาผลาญ การทิ่มแทงร้อยรัด ครอบงำ ผูกพันอะไรทั้งหมด นิพพานเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตและควรเป็นสถานที่สุดท้ายที่เรือมนุษย์จะเข้าเทียบท่า แต่การจะนำพานาวาชีวิตให้รอดพ้นถึงฝั่งนิพพานได้นั้นต้องมีความดีเป็นพลังผลักดัน *ความดี* ซึ่งประกอบด้วยปัญญา

ต้องสร้างสมให้เพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ สืบทอดจากภพชาติหนึ่งสู่อีกภพชาติหนึ่ง จนถึงขั้นมีความรู้แจ้งว่า สิ่งทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนของตน ไม่มีอะไรน่าเอนาเป็น ความรู้แจ้งนี้อาจเลื่อนสูงขึ้นไปตามลำดับ จนกระทั่งสามารถพัฒนาจิตวิญญาณให้ปล่อยวางสิ่งทั้งปวงได้และหลุดพ้นจากการตกเป็นทาสของกิเลสทุกชนิด เรียกว่าดับไม่เหลือหรือบรรลุนิพพาน อันเป็นการตัดภพตัดชาติ ไม่ต้องมาเกิดและจ่อมจมอยู่ในห้วงทุกข์อีกต่อไป

เพลงบางเพลงให้ความสุขแก่เราเมื่อได้ฟัง

ท่วงทำนองที่ไพเราะ เพลงบางเพลงมีเนื้อหาที่กินใจชวนให้ขบคิด แต่เพลงบางเพลงนอกจากจะมีท่วงทำนองที่ไพเราะแล้ว ยังมีเนื้อหาดีซึ่ง ช่วยให้เกิดการแตกยอดทางความคิดไกลถึงระดับอภิปรัชญาอีกด้วย กล่าวได้ว่าทั้งคำร้อง ทำนองสอดประสานกันอย่างเหมาะสมกลมกลืนและงดงาม ทำให้ผู้ฟังได้เสพทั้งความไพเราะทางโสตประสาทและได้บริหารพลังสมองไปพร้อมกัน ซึ่งในจำนวนเพลงเหล่านั้นย่อมมีเพลง “เรียมมนุษย์” รวมอยู่ด้วยแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

ปรมานุชิตชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. 2533. กุณฺยณาสอนน้องคำฉันท์. กรุงเทพฯ : สภาพระธรรมกถึก วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม.

